

**ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՏՄԱԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ
ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ**

Մարզկենտրոնը՝
 ք. Գավառ

Տարածաշրջանները՝
 Գավառ,
 Ճամբարակ,
 Մարտունի,
 Սևան,
 Վարդենիս

Քաղաքները՝
 Գավառ,
 Ճամբարակ,
 Մարտունի,
 Սևան,
 Վարդենիս

Տարածքը	5 349 քառ. կմ
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը	18.0 %
Քաղաքային համայնքներ	5
Գյուղական համայնքներ	87
Քաղաքներ	5
Գյուղեր	93
Բնակչության թվաքանակը 2011թ. տարեվերջին	243.1 հազ. մարդ
քաղաքային	80.1 հազ. մարդ
գյուղական	163.0 հազ. մարդ
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը	7.4 %
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը, 2011թ.	32.9 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	348 700 հա
այդ թվում՝ վարելահողեր	95 148 հա

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքի արևելքում՝ շրջապատելով **Սևանա լիճը**:

Մարզը հյուսիսից սահմանակից է ՀՀ Լոռու և Տավուշի մարզերին, արևելքից՝ պետական սահմանով, սահմանակից է Ադրբեջանին, հարավից՝ ՀՀ Վայոց ձորի մարզին, հարավ-արևմուտքից՝ ՀՀ Արարատի մարզին և արևմուտքից՝ ՀՀ Կոտայքի մարզին:

Մարզի ամենաերկար ձգվածությունը հյուսիս-արևմուտքից հարավարևելք կազմում է 115 կմ, արևմուտքից արևելք՝ 85 կմ, ամենախոր իջվածքը Գետիկ գետի կիրճն է (Ձորավանք գյուղ, 1 325 մ), ամենաբարձր կետը՝ Աժդահակ լեռան գագաթը (3 598 մ):

Բարձր լեռներն են Սպիտակասարը (3 555 մ), Վարդենիսը (3 522 մ), Գեղասարը (3 446 մ): Ամենաերկար գետերն են Արգիճին (51 կմ), Գավառագետը (47 կմ) և Մասրիկը (45 կմ):

Ամենամեծ լիճը **Սևանա լիճն է** (1 275.6 կմ², բարձրությունը ծովի մակերևույթից՝ 1 900 մ), համեմատաբար փոքր լճերից են Աժդահակի և Աղմաղանի խառնարանային լճերը՝ մինչև 50 մ տրամագծով և 15 մ խորությամբ:

Մարզի տարածքով անցնում է Երևան-Սևան-Դիլիջան հանրապետական նշանակության մայրուղին: Գործում է Սելիմի լեռնանցքով անցնող «Հարավ-Հյուսիս» մայրուղին:

ՀՀ Գեղարքունիքի մարզում է գտնվում **Սևանա լիճը**, որը ոչ միայն մարզի, այլ նաև հանրապետության համար ունի առանձնահատուկ կարևորություն: Այն Հարավային Կովկասի քաղցրահամ ջրերի ամենամեծ ավազանն է: Լիճն էական ազդեցություն ունի ողջ մարզի ոչ միայն բնապահպանական հավասարակշռության, այլ նաև տնտեսության վրա:

Մարզի տարածքում է գտնվում **«Սևան» ազգային պարկը** (կազմավորվել է 1978թ.): Այն զբաղեցնում է Սևանի միջլեռնային գոգավորության հատակը կազմող Սևանա լճի և դրա հատակից ազատված տարածքները: Մակերեսը կազմում է 150.1 հազ.հա, որից 24.9 հազ.հա՝ առափնյա ցամաքային տարածքներ են: Լիճը շրջափակված է Արեգունու, Գեղամա, Վարդենիսի, Փամբակի և Սևանի լեռնաշղթաների լանջերով: Այստեղ պահպանվել են բույսերի 1 600 և կենդանիների 330 տարատեսակներ:

Մարզում են գտնվում բազմաթիվ հանքավայրեր, որոնցից են ոսկու, դոլոմիտի, բազալտի, ավազի, հրաբխային տուֆի հանքավայրերը: Շահագործվող հանքավայրերից մի մասին բաժին է ընկնում երկրում արդյունահանվող հանքաքարի զգալի մասը:

2011թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան հատվածների ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 1.8 %,
- գյուղատնտեսություն 19.3 %,
- շինարարություն 3.6 %,
- մանրածախ առևտուր 1.0 %,
- ծառայություններ՝ 0.9 %:

Մարզի տնտեսության առաջատար ճյուղը **գյուղատնտեսությունն** է, հատկապես հացահատիկի, կարտոֆիլի, բանջարեղենի և անասնաբուծական մթերքի արտադրությունները:

Մարզի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը **հանքագործական արդյունաբերությունն** է: Կարևոր նշանակություն ունի նաև մշակող արդյունաբերությունը, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդամթերքի, ներառյալ՝ խմիչքները, արտադրությունը:

Բեռնատրանսպորտի աղյուսակները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Մարզկենտրոնը Գավառը (2011թ. տարեվերջին՝ 25.7 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 92 կմ հեռավորության վրա: Քաղաքը նախկինում ՀՀ արդյունաբերական կենտրոններից էր, սակայն մի շարք խոշոր գործարանների աշխատանքների դադարեցման պատճառով արդյունաբերական արտադրանքի թողարկումն էապես կրճատվել է: Այժմ տնտեսության առաջատար ճյուղը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ոլորտը **գյուղատնտեսությունն է**:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը *մշակող արդյունաբերությունն* է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունեն մեքենաշինության, շինանյութերի, թեթև և սննդի արդյունաբերության ճյուղերը:

Սևան քաղաքը (2011թ. տարեվերջին՝ 22.0 հազ. բնակիչ, Երևանից 66 կմ հեռավորությամբ) գտնվում է Սևանա լճի հյուսիս-արևմտյան ափին: Տնտեսության առաջատար ճյուղը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ոլորտը զբոսաշրջությունն է: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը *մշակող արդյունաբերությունն* է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունեն շինանյութերի, քիմիական, սննդի և մեքենաշինության արդյունաբերության արտադրությունները:

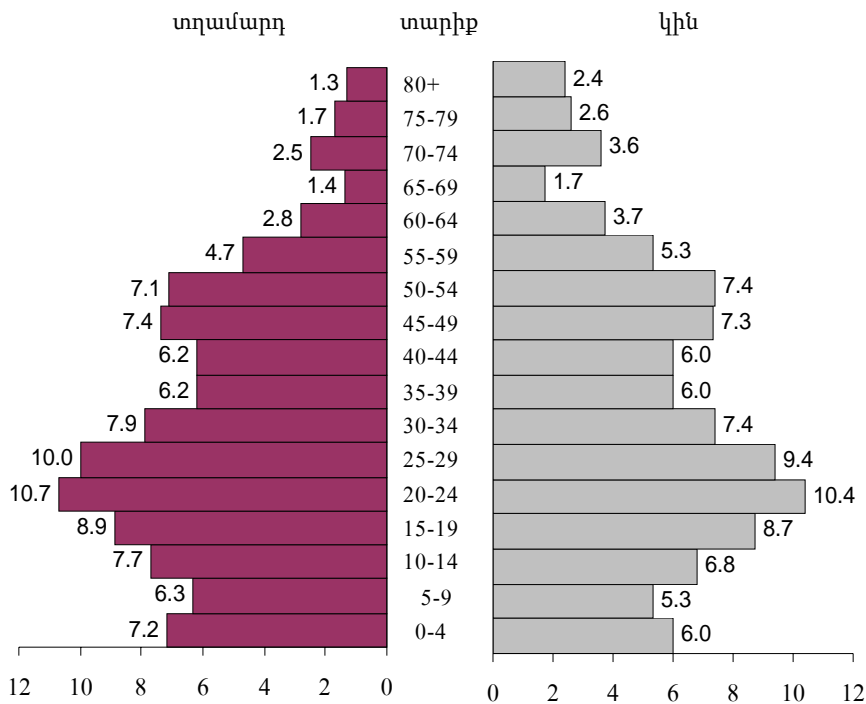
Մարտունի քաղաքը (2011թ. տարեվերջին՝ 12.2 հազ. բնակիչ) գտնվում է Սևանա լճի հարավ-արևմտյան ափին (Երևանից 130 կմ հեռավորության վրա): Տնտեսության գլխավոր ճյուղն արդյունաբերությունն է, թեև վերջին տարիներին արձանագրվել է թողարկվող արտադրանքի ծավալների զգալի կրճատում: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունեն մեքենաշինության, շինանյութերի, քիմիական և սննդի արդյունաբերության ճյուղերը:

Վարդենիս քաղաքի (2011թ. տարեվերջին՝ 12.8 հազ. բնակիչ, Երևանից 168 կմ հեռավորության վրա) առաջատար ճյուղն արդյունաբերությունն է: Ընդլայնման մեծ հեռանկարներ կան հատկապես հանքավայրերի շահագործման և գյուղատնտեսական մթերքի վերամշակման ուղղություններում: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդի արդյունաբերությունը:

Ճամբարակ քաղաքի (2011թ.՝ 7.4 հազ.բնակիչ) տնտեսության առաջատար ճյուղը և բնակչության հիմնական զբաղվածության ոլորտը գյուղատնտեսությունն է (Երևանից 119 կմ հեռավորության վրա): Արդյունաբերությունը համեմատաբար թույլ է զարգացած:

Ճամբարակի տարածաշրջանում է գտնվում մարզի բնական անտառների ավելի քան 90 %-ը: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունի սննդի արդյունաբերությունը:

ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԽՄԲԵՐԻ, 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ %

ՄԱՆՐԱԾԱԽ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ

	Քանակը				
	2007	2008	2009	2010	2011
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը այդ թվում՝	437	499	453	475	440
խանութներ	162	227	205	230	226
կրպակներ	189	200	182	184	156
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	3	2	2	2	2
սպառողական ապրանքների շուկաներ	8	6	2	2	2
առևտրի այլ օբյեկտներ	75	64	62	57	54

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

	Քանակը				
	2007	2008	2009	2010	2011
Պետական նախադպրոցական	45	42	43	41	41
Պետական հանրակրթական	125	128	127	127	127
Ոչ պետական հանրակրթական	-	1	-	-	-
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	16	16	17	17	17
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	2	2	4	4	4
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	7	7	7	7	7
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	1	1	1	1	1
Պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1

¹ Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ*
Գավառ	ք. Գավառ	25 742
Ճամբարակ	ք. Ճամբարակ	7 426
Մարտունի	ք. Մարտունի	12 180
Սևան	ք. Սևան	23 450
	գ. Գագարին	
Վարդենիս	ք. Վարդենիս	12 795

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ **
1	Ազատ		169
2	Ախպրաձոր		369
3	Ակունք		4 633
4	Աղբերք		289
5	Այգուտ	•Այգուտ •Ճապկուտ	1 079
6	Այրք		579
7	Անտառամեջ		163
8	Աստղաձոր		4 362
9	Ավազան		194
10	Արեգունի		370
11	Արծվանիստ		3 198
12	Արծվաշեն		-
13	Արտանիշ		692
14	Արփունք		585
15	Բերդկունք		288
16	Գանձակ		4 327
17	Գեղամաբակ		126
18	Գեղամասար		1 234
19	Գեղամավան		2 038
20	Գեղարքունիք		2 132
21	Գեղաքար		172
22	Գեղհովիտ	•Գեղհովիտ •Նշխարք •Լեռնակերտ	6 587
23	Գետիկ		469
24	Դարանակ		189
25	Դդմաշեն		2 822
26	Դպրաբակ		622
27	Դրախտիկ		1 024
28	Երանոս		5 941
29	Զոլաքար		6 820
30	Զովաբեր		1 728
31	Թթուջուր		1 007

* Այստեղ և հետայսու՝ ՀՀ մարզերի քաղաքային համայնքների բնակչության թվաքանակը ներկայացվել է ՀՀ 2001թ. վարդահամարի հիմքով վարվող ընթացիկ հաշվառմամբ:

** Այստեղ և հետայսու՝ ՀՀ մարզերի գյուղական համայնքների այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ գյուղական համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» պետական վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 866 գյուղական համայնքների մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ ըստ մարզերի ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ կառավարությանն առնթեր ՀՀ ռստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա (շեղումը՝ 01.01.2012թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +4.7%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղական համայնքների միջև խնդրո առարկա տեղեկատվության փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ **
32	Լանջաղբյուր		2 486
33	Լիճք		5 482
34	Լճաշեն		5 032
35	Լճավան		594
36	Լճափ		1 247
37	Լուսակունք		1 570
38	Խաչաղբյուր		1 440
39	Ծակքար		2 721
40	Ծաղկաշեն		597
41	Ծաղկունք		1 075
42	Ծափաթաղ		394
43	Ծովագյուղ		4 302
44	Ծովագարդ		2 168
45	Ծովակ		2 730
46	Ծովասար		2 974
47	Ծովինար		5 138
48	Կալավան	•Կալավան •Բարեպատ	175
49	Կախակն		438
50	Կարճաղբյուր		2 527
51	Կարմիրգյուղ		6 262
52	Կույթ		220
53	Կուտական	•Կուտական •Ջառիվեր	227
54	Հայրավանք		849
55	Ձորագյուղ		4 820
56	Ձորավանք		149
57	Մաղինա		1 167
58	Մարտունի		669
59	Մաքենիս		500
60	Մեծ Մասրիկ		3 432
61	Ներքին Գետաշեն		8 197
62	Ներքին Շորժա		104
63	Նորաբակ		267
64	Նորակերտ		1 021
65	Նորաշեն		557
66	Նորատուս		6 782
67	Շատջրեք		478
68	Շատվան		601
69	Շորժա		503
70	Չկալովկա		599
71	Ջաղացաձոր		182
72	Ջիլ		697
73	Սարուխան		8 711
74	Սեմյոնովկա		260
75	Սոթք		855
76	Վահան		1 216
77	Վաղաշեն		4 323
78	Վաննան		405
79	Վարդաձոր		3 018
80	Վարդենիկ		9 909
81	Վարսեր		1 993
82	Վերին Գետաշեն		5 023
83	Վերին Շորժա		48
84	Տորֆավան		532

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ **
85	Տրետուք		237
86	Փամբակ		509
87	Փոքր Մասրիկ		867

ՀՀ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲԼՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2011թ.

	Ընդամենը	նրանցից՝	
		կանայք ¹	տղամարդիկ ¹
Բնակչությունը, մարդ	10 000	4 923	5 077
Ծնվածներ, մարդ	134	59	75
Մահացածներ, մարդ	80	38	42
Ամուսնություններ	58	X	X
Ամուսնալուծություններ	5	X	X
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	29.6	X	X
Կրթության ոլորտ. հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝			
նախադպրոցական	106	55	51
հանրակրթական	1 365	715	650
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	103	67	36
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	6	0.0	6
միջին մասնագիտական	66	30	36
բարձրագույն մասնագիտական	79	46	33
Առողջապահության ոլորտ՝			
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	31 116
Մարզիկներ, մարդ	75	2	73
Զբաղվածներ, մարդ	3 577	1 927	1 580
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	-	-	-
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	-	-	-
գիտության թեկնածուներ	-	-	-
ուսուցիչներ	156	123	33
բժիշկներ	15
միջին բուժանձնակազմ	44
Գործազուրկներ, մարդ	376	182	194
Սոցիալական ապահովության ոլորտ			
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 487
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	510	X	X
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում			
գրադարան	21 413
թատրոն	98
համերգ	-	-	-
թանգարան	115
Իրավական ոլորտ			
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	32	X	X
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	18	X	X
միջին ծանրության	10	X	X
ծանր	4	X	X
առանձնապես ծանր	0.0	X	X

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են: